

سمای

مسکن و شهر اسلامی

تألیف

محسن قرائتی

فهرست نویسی پیش از انتشار کتابخانه‌ی ملی ایران؛

قراآتی، محسن / ۱۳۲۴.

سیمای مسکن و شهر اسلامی / مؤلف: محسن قراآتی.

تهران: مرکز فرهنگی درسهای از قرآن، ۱۳۷۵.

۱۳۳ ص. ۵۵.۰۰۰ ریال. ISBN 978 - 600 - 5421 - 49 - 1

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیا

کتابنامه به صورت زیر نویس

موضوع: مسکن -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام

س ۴ ق ۱ / ۱۱۵ / BP ۲۲۰ ۲۹۷ / ۲۸۳ ۲۶۵۳۶۸۱ ۱۳۹۳

سیمای مسکن و شهر اسلامی

محسن قراآتی

ناشر:	مرکز فرهنگی درسهای از قرآن
چاپ:	چاپخانه دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمی قم
نوبت چاپ:	اول - زمستان ۱۳۹۳
شمارگان:	۳.۰۰۰ نسخه
قیمت:	۵۵.۰۰۰ ریال

شابک:	۹۷۸ - ۶۰۰ - ۵۴۲۱ - ۴۹ - ۱
-------	---------------------------

حق چاپ برای ناشر محفوظ است

مرکز پخش شماره ۱: تهران، تلفن و نمابر ۴ - ۶۶۹۴۶۴۶۳

مرکز پخش شماره ۲: قم، تلفن و نمابر ۰۲۵ - ۳۷۷۴۲۴۷۰

مرکز پخش شماره ۳: اصفهان، تلفن و نمابر ۰۳۱۱ - ۲۲۰۵۴۸۵

مرکز پخش شماره ۴: مشهد، تلفن و نمابر ۰۵۱۱ - ۲۲۴۱۲۸۴

www.Qaraati.ir

مرکز فرهنگی درسهای از قرآن
تهران: دفتر تبلیغات اسلامی
حوزه علمی قم
تلفن: ۰۲۵ - ۳۷۷۴۲۴۷۰
نمبر: ۴ - ۶۶۹۴۶۴۶۳

۹	مقدمه
۱۰	ویژگی این کتاب
۱۳	فصل اول: کلیات
۱۴	نگاهی اجمالی به آیات قرآن دربارهٔ ساخت و ساز
۱۶	ضرورت و اهمیت ساخت و ساز
۱۶	الف) آبادانی زمین
۱۶	ب) حکومت و آبادی زمین
۱۶	ج) عوامل معنوی آبادانی و رفاه
۱۹	لازمه‌های مسکن
۱۹	نیاز به مسکن
۲۱	قداست مسکن
۲۲	وظیفه حکومت در تأمین مسکن
۲۲	عزم ملی برای مسکن
۲۳	آزادی در انتخاب مسکن
۲۳	کارکرد مغفول مسکن
۲۶	باورهای درست و نادرست
۳۲	بایدها و نبایدها در ساخت و سازها
۳۲	مهارت در کنار امانت
۳۲	محکم کاری
۳۴	رعایت روابط انسانی
۳۴	چند منظوره بودن مکان‌های عمومی
۳۵	دوری از اشرافی‌گری، تکاثر، تجمل و تبرج
۳۹	انگیزه‌ها و آثار اسراف
۳۹	سادگی منزل مسئولان
۴۰	دوری از کاخ‌نشینی
۴۱	حفظ محیط زیست

فصل دوم: مسکن اسلامی	۴۵
مسکن اسلامی	۴۵
مسکن شایسته در قرآن	۴۶
مسکن مبارک	۴۶
تهیه زمین و مصالح از مال حلال	۴۸
احترام به مالکیت خصوصی	۴۹
خانه سالمندان	۴۹
مسکن کم هزینه	۵۰
وسعت مسکن	۵۰
طبقات مسکن	۵۲
دسترسی‌های مسکن	۵۳
بی‌تکلفی در مسکن	۵۳
نور طبیعی	۵۴
هوای مطبوع	۵۵
بوستان بیرونی یا باغچه درونی؟	۵۶
آسایش در مسکن	۵۶
حفظ حریم حیا در مسکن	۵۷
نزدیکی محل کار با مسکن	۵۷
ممنوعیت تبدیل باغ به مسکن	۵۸
ممنوعیت اشراف به خانه دیگران	۵۸
مساکن خالی	۶۰
زندگی در خانه مخروبه	۶۰
مقاوم سازی مسکن در برابر زلزله	۶۰
پایه ساختمان	۶۱
فاصله سقف تا کف	۶۲
عایق‌بندی ساختمان	۶۲
تهویه ساختمان	۶۲
نمای ساختمان	۶۲
اتاق پذیرایی	۶۳

۶۳	بیرونی و اندرونی
۶۳	آشپزخانه بزرگ
۶۴	ایمنی و حفاظت خانه
۶۵	دیوار بام
۶۵	رنگ اتاق
۶۶	آراستن منزل
۶۶	نظافت خانه
۶۷	سرویس بهداشتی منزل
۶۷	وجود حیوانات در منزل
۶۸	آداب ورود به خانه
۶۹	نماز و عبادت در منزل
۶۹	تلاوت قرآن در منزل
۷۰	اثر وجود مجسمه در منزل
۷۰	معیار انتخاب مسکن
۷۲	عدم دلبستگی به مسکن
۷۴	هجرت از شهر و دیار
۷۷	اهمیت همسایه
۸۰	حفظ مسکن ورشکسته
۸۰	سکونت اقوام در یک محله
۸۱	نعمت‌های خدادادی در ساختمان‌ها
۸۳	فصل سوم: اصول شهرسازی
۸۳	اصول شهرسازی
۸۴	۱. تامین امنیت
۸۴	امنیت مسکن
۸۵	امنیت شهر
۸۷	امنیت راه‌ها (راهنمایی و رانندگی)
۸۸	امنیت مرزها
۸۹	امنیت حیوانات
۸۹	امنیت مردگان

۸۹	امنیت کافران
۹۰	امنیت پناهجویان
۹۰	۲. رعایت عفت عمومی
۹۱	۳. برقراری عدالت
۹۲	۴. گسترش معنویت
۹۳	۵. رعایت تقوا و مبارزه با فساد
۹۵	۶. توجه به کودکان، سالمندان و معلولان
۹۶	۷. جایگاه بانوان در شهر اسلامی
۹۶	۸. زیباسازی شهر
۹۹	۹. جایگاه هنر در شهر اسلامی
۱۰۰	۱۰. گسترش فضای سبز
۱۰۲	۱۱. تامین سرویس بهداشتی عمومی
۱۰۳	۱۲. توجه به شرایط منطقه و اقلیم
۱۰۴	۱۳. حفظ آثار باستانی گذشتگان
۱۰۵	۱۴. بهداشت شهر و مسکن
۱۰۸	۱۵. نوآوری با حفظ تجربیات
۱۰۹	۱۶. خودباوری و خوداتکایی
۱۱۰	۱۷. فاضلاب شهری
۱۱۱	۱۸. بینش سیاسی در اداره شهر
۱۱۳	۱۹. اداره شهر براساس قانون
۱۱۶	آسانی قوانین
۱۱۷	نظارت بر ساخت و ساز
۱۱۷	۲۰. حمل و نقل شهری
۱۱۹	۲۱. ساخت راههای وسیع و متعدد
۱۲۱	نصب علائم و نشانه‌ها
۱۲۱	۲۲. جلوگیری از سدّ معبر
۱۲۳	۲۳. رعایت حقوق شهروندی
۱۲۴	۲۴. ساماندهی تبلیغات شهری
۱۲۵	نمادها در شهر

۱۲۶	 پایتخت کشور اسلامی
۱۲۷	 زندگی پاک و طیب در شهر
۱۲۸	 مسجد در شهر اسلامی
۱۳۰	 متولیان مسجد
۱۳۰	 خطر سوء استفاده از مسجد
۱۳۱	 ساخت مسجد در مرکز شهر
۱۳۳	 حریم مسجد
۱۳۳	 مشارکت در امور مسجد
۱۳۳	 مساجد بین راهی
۱۳۴	 محل دستشویی مسجد
۱۳۴	 مناره بلند ممنوع
۱۳۴	 کتابت قرآن بر دیوار مسجد
۱۳۵	 خوشبو کردن مسجد
۱۳۵	 اطلاع رسانی در مسجد
۱۳۵	 ساخت مدرسه
۱۳۵	 ساخت بازار
۱۳۶	 بوستان معنوی (کتابخانه)
۱۳۷	 ساخت ورزشگاه
۱۳۷	 جایزه مسابقات
۱۳۸	 پادگان
۱۳۸	 زندان
۱۳۹	 سرای مستمندان و غریبان
۱۳۹	 اختصاص محل برای اشیای گمشده
۱۴۰	 استراحت گاه مسافران
۱۴۰	 کشتارگاه
۱۴۰	 قبرستان
۱۴۲	 خانه آخرت

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَ صَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ الطَّاهِرِينَ

مقدمه

با لطف الهی، بعد از انتشار کامل تفسیر نور (تفسیر قرآن کریم در ده جلد)، به همت چند نفر از دوستان موضوعات زیر از این تفسیر استخراج شد:

۱. سیمای حقوق در قرآن؛

۲. سیمای مدیریت در قرآن؛

۳. سیمای سیاست در قرآن؛

۴. سیمای انسان در قرآن؛

تمام این موضوعات، با استفاده از تفسیر نور و زیر نظر اساتید برجسته دانشگاه که در آن رشته تخصص کامل دارند، تدوین شده‌اند. به عنوان نمونه، «سیمای حقوق» با نظارت جناب آقای دکتر میرمحمد صادقی، استاد دانشکده حقوق و «سیمای سیاست» با نظارت جناب آقای دکتر افتخاری، استاد دانشگاه در رشته علوم سیاسی بوده است.

هدف از نوشتن این کتاب نیز، توجه دادن دانشجویان و اساتید رشته‌های ساختمان و مسکن و مسئولان شهرداری‌ها به این نکته است که اسلام فقط به

مسائل فردی و عبادی نپرداخته است و خالق انسان و هستی، برای همه نیازمندی‌های انسان برنامه دارد. هدف دیگر این نوشتار، بیان چارچوب‌های بنیادین در خانه و مسکن از دیدگاه قرآن و روایات است تا مهندسان عزیز با آگاهی از این دیدگاه، تمدن اسلامی را بر مبنای سرچشمه‌های راستین آن بسازند.

به نظر نگارنده، بی‌توجهی به رهنمودهای الهی، می‌تواند با وجود آباد کردن شهر و مسکن دنیایی، خانهٔ اخروی ما را خراب کند؛ اما توجه به رهنمودهای هدایت‌گر خدا و اولیای خدا، هم زندگی مادی را تأمین می‌کند و هم زندگی اخروی را تضمین می‌نماید. طبیعتاً در این کتاب به مسائل فنی معماری نپرداخته‌ایم، بلکه اصول و کلیاتی که باید مهندسان شهر و مسکن در کار خود در نظر بگیرند، بیان شده است.

ویژگی این کتاب

در این کتاب، «انسان قرآنی» در نظر گرفته شده که مخلوق خداست، هدفمند آفریده شده و موجودی است دارای دو بعد جسم و روح. مهندسان باید بدانند که برای چه انسانی مسکن می‌سازند. اگر به شخصی گفتیم: ظرفی برای ما بساز! او می‌پرسد: برای چه کاری؟ برای غذا خوردن یا غذا پختن؟ برای میوه یا شیرینی؟ برای چای یا قهوه؟

آری؛ تا مظروف را نشناسیم، نمی‌دانیم چه ظرفی متناسب با آن بسازیم. شهر و مسکن نیز در واقع ظرف انسان است و انسان مظروف آن. در اینجا چند سؤال مطرح است:

۱. آیا انسان فقط جسم است، یا روح هم دارد؛ آیا اصل با جسم است یا روح؟

۲. آیا زندگی انسان محدود به این دنیا است، یا زندگی ابدی هم دارد؟

۳. آیا آفرینش هستی امری تصادفی است، یا امری هدفدار و با برنامه؟

۴. آیا در برنامه‌ریزی‌ها اصل، خدمت به مردم و محرومان است، یا سود بیشتر برای سرمایه‌داران؟

تعجب است که انسان بسیاری از چیزها را کشف کرده، ولی خود را کشف نکرده است. او نمی‌داند که چه ظرفیتی دارد. همه هستی محدودیت دارند، ولی انسان موجودی بی‌نهایت‌طلب است. انسان با طی کردن پنج مرحله (کشف، استخراج، ذوب، قطعه‌سازی و مونتاژ) بسیاری از محصولات را ساخت، اما آیا این پنج مرحله را در وجود خود نیز پیاده کرده است؟ آیا کشف کرده که خلیفه خداست؟

آیا خودش را از میان جهل و خرافات و غرور و تعصب و توهمات و خیالات رها کرده است؟

آیا خود را ذوب کرده تا کف‌ها و ناخالصی‌ها از او جدا شود؟

آیا خود را ساخته و قطعه‌سازی کرده و کمالات را در خود ایجاد کرده است؟ آیا خود را با افراد دیگر همراه کرده و با آنها متصل شده تا جامعه‌ای متکامل بسازد؟

به راستی چگونه انسان از چوب جنگل، دری زیبا می‌سازد، از پشم گوسفند و کرک شتر، بهترین فرش را تولید می‌کند و با تلاشی که روی جمادات می‌کند، به ارزش آنها می‌افزاید، ولی روی خودش کار نمی‌کند؟

مشکل بزرگ دنیای امروز، تحصیلات و تخصص نیست، بلکه دوری از هویت الهی انسان است.

قرآن می‌فرماید: اگر مسکن شما غار باشد، ولی فکر و عقیده شما سالم بماند، ارزشمند است؛ چنانکه خداوند از اصحاب کهف ستایش و آنان را جوانمردانی باایمان معرفی می‌کند: «إِنَّهُمْ فِتْيَةٌ آمَنُوا بِرَبِّهِمْ»؛ اما اگر در کاخ زندگی کنید، ولی فکر و رفتار شما کج باشد، هم خودتان در گل فرو می‌روید و هم خانه‌هایتان؛ چنانکه قارون این چنین شد: «فَخَسَفْنَا بِهِ وَبِدَارِهِ».^۱

امید است این صفحات که مملو از نور قرآن و روایات است، چراغ راه کارشناسان شهر و مسکن قرار گیرد و برای نگارنده نیز ذخیره خانه ابدی و روز قیامت باشد؛ ان شاء الله.

۱. کهف: ۱۳.

۲. قصص: ۸۱.